

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER TERTIVS.
PRÆFATIO.

PRÆCEDENTE libro, quæ ab elementis A.B.C.D.E. incipiunt, cum genere aut similitudine coniunctis, descriptæ sunt. Hoc verò libro succedunt ab F.G.H.I.K. L. nominis sui initium habentes, unà cum suis affinibus atque cognatis explicandæ. Quarum prima Filipendula.

DE FILIPENDVLÆ
CAPVT PRIMVM.

Filipendula.

Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ sunt, ex segmentis compluribus, longiusculis, & ambitu serratis cõposita, veluti Potentillæ, siue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, saturatiùs virentia, minora, tenuiusque diuisa. caules inter hæc assurgunt striati, duri subinde bipedales in ramulos fastigio diuisi, quibus insidet densa coma ex flosculis sex foliorum cãdidis, tenuiter odoratis, instar radiantis stellæ staminibus in medio concoloribus. succedit semen squamosum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde spargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant instar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In asperis, aridis, ac petrosis apud Germanos ac Britannos humilior exit; in hortis luxuriat, ac altiùs attollitur.

Iunio ac Iulio in flore est, succedente mox semine.

Vulgò Filipendula, ac Philipendula: à Nicolao Mirepsò *φιλιπένδουλα* appellatur: Germanis *Xoter steindreych* .i. Saxifraga rubra; item & *Wildgarben* .i. Millefolium siluestre: Italis ac Hispanis, nec non Gallis Filipendula.

Apparet esse à Dios. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenanthe siluestris vitis florente

florente fructu. Describitur autem Oenanthe herba à Dioscoride his quidem verbis: Οἰνάνθη Oenanthe. ἡ φύλλα ἔχει ὡσπερ σαφυλῆος ἀνθη δὲ λευκὰ καὶ καυλὸν παχὺν, σπιθαμιαῖον καρπῶν δὲ ὡσπερ ἀτρεφάξιος ρίζαν μεγάλην, κεφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, σερμύλλας: Hoc est Latinis verbis: Oenanthe folia habet Pastinacæ similia, flores candidos: caulem crassum dodrantalem; fructum verò veluti Atriplicis: radicem magnam, capitula multa rotunda habentem.

Cum qua descriptione Filipendula satis responderet. Folium siquidem eius Pastinacæ, non tenuifoliæ, quæ Pastinacæ Dauci nomine à Galeno agnoscitur: sed alterius latioris folij, satis (si forma spectetur) simile apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petrosis dodrantem sæpè non excedit: semen squamosum Atriplicis haud absimile: radix ampla in multas extuberat glandulosas appendices.

Præter hanc verò & aliam quamdam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil striato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galericuli forma, foliis Filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glandulosæ, quæ non ex fibris, sed cauli proximè adhæreant. Describitur autem & à Clariff. C. Clusio hæc eadem, sed non Filipendulæ, verùm Alectorolophi Alpinae nomine, in præaltus Pannoniæ montibus à se reperta.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenantes; quarum vna vel Bulbocastanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod Iuncum odoratum scripsimus appellari, & pro loci ratione non exiguum formam commutare.

Ceterum Filipendula, ac præcipue eius radix, manifestè calida ac sicca est, aperiens, & abstergens, cum nonnulla tamen adstrictione.

Decoctum radices vrinam & calculos pellit: dysuria ac vrinæ stillicidio laborantibus prodest. Simile de Oenanthe Dioscorides scriptum reliquit: Radix è vino vrinæ, inquit, stillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Ianuensis puluerem radices aduersus morbum comitiale commendant, atque cibus frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, intestinorumque flatu conuenire, præsertim addito Fœniculi femine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II.

Regina prati.

Cum Filipendula similitudinem nonnullam hæc habet. Folia eius ex pluribus quoque collecta, sed Agrimonie similia, dura, per oras crenata, inferiore parte inalbicant, superiore rugosa apparent veluti Vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altius subinde attollitur angulosus, inanis, colore è rubicundo purpurascens; in cuius fastigio complures flosculi racematim cohærentes, candidi, suaue olentes instar Filipendulæ: femina parua, recurua, tria quatuorve simul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix subest odorata, in diuersa tendens, foris nigricans, interius obscure subrubens.

Secus seropes, & fossas aquas habentes, nec non fluuiorum ripas, tum & in ipsis pratis gignitur: gaudet aquosis ac humidis.

Iulio ac Augusto cum flore potissimum viget; est tamen & subinde Iunio reperiri.

Recentior ætas Reginam Prati nominat, & non rarò Capri barbam: Vlmariam quoque à similitudine foliorum cum Vlmi: Germanis Gießbart. Est autè alia ab Hirci barba Græcis ῥαδοπόρων dicta. Belgæ vulgò ſœpnette appellant: Galli Barbe de cheure. Cum Rhodora Pli- Rhodora. nij similitudinis aliquid obtinet, sed tamen eandem esse affirmari nõ potest. Quam Galli, inquit lib. XXI III. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum:

culatum: folia Vrticæ, in medio exalbida, eodem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum. Et est quidem caulis huius virgæ oblongæ similis, & circa exortus foliorum quasi geniculatus: folia singularia (segmenta videlicet totius) ambitu, vti Vrticæ, serrata, sed non in medio, verum subtus albicantia, quæ circa Autumni tempus, vnà cum rubentibus cauliculis, etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Ceterum Barba Capri facultate frigida ac sicca, coniunctam adstringendi potentiam manifestam habet.

Radix decocta, aut in puluerem contrita utilis dysentericis, alui & sanguinis vnde quaque fluores supprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalietro. CAP. III.

Thalietrum magnum.

Thalietrum minus.

Eius, quod ad Dios. Thalietrum referendum putatur, duo occurrunt genera: Maius ac Minus. Maius non vnus est modi, sed aliquot nonnihil differentes species complectitur.

1. Inter Maiora primum, caulem attollit bipedalem, aut altiorem, ramosum, striatum, quasi angulosum, articulis geniculatum, intrinsecus cauum, subinde è punico colore purpurascens, non rarò herbacei coloris: folia ampla in multas particulas latas, sed tamen oblongiores, diuisa; quarum plurimæ anteriùs duabus ad minus incisuris denticulatæ. color foliorum saturatior superiùs, inferiùs dilutior. flores in fastigiis racemosi, exigui, quorum muscosa stamina è pallido candicant, incanescentem veluti lanuginem ostentantes. sequuntur valuulæ triangulares exiguæ, in quibus semen teres. obliqua & lutea radix est, lateque serpens, & plerisque locis germina emittens; stirpem ita multiplicans.

2. Huic simile alterum, sed folio saturatius virente, & minore: cauliculo rotundiore, nullasque strias habente.

3. Tertium Thalietrum caules promit altiorem, crassiores, punico non rarò colore purpurascens: folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia: lutea flosculorum stamina. radix, vt aliorum, serpens. Grauioris istud odoris, quàm reliqua.

4. Quarti, flosculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt, luteis tamen supereminentibus apicibus; reliquis primum satis refert.

5. Minus Thalietrum, ordine quintum, cauliculos edit tenellos, dodrãtales: foliola paruula: flosculos

hosculos raros; è luteo languescunt quorum stamina: radix tenuis nigricat, ac dura est. Odor huius grauis quoque, ut priorum.

Primum in vtraque Germania, subinde in pratis secus scrobes & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginosis. 1:

Tertium ex Hispaniis in Belgium venit. 3:

Quintum in campestribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montosis, ut in Baldo Italiae monte, in quo prodire fertur. 5:

Julio ac Augusto praecipue florent, non raro tamen vel prius, vel serius, sub hiemem herba perit, radice restibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter recentiores nonnulli Pigamum appellant, quasi *πήγαμον*, id est, Rutam; unde & à plerisque Ruta palustris: alij Pseudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: sed neutrorum videtur sententia admodum probanda. Verisimilior eorum apparet, qui Thaliectrum esse iudicant: quod Dioscor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. *Θαλιετρον*, inquit Dioscorides, φύλλα *ἄσπερ* ἴσια κορίανδρον, ἀλλὰ ἔχει λιπαρότερα δὲ καὶ καυλίον πήγαμιν πιάζον ἐφ' ἧ τα φύλλα. id est, Thaliectrum folia habet Coriandro similia, pinguiora tamen; caulem Rutæ crassitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis descriptorum, maiorum quidem, Coriandri primis foliis non ineptè comparari potest, & iisdem paulò pinguius ac crassius: caulis crassitudine Rutæ graueolentis respondet.

Dicitur verò *θαλιετρον* etiam *θαλιετρον* facili lapsu ex *η* in *κ*. Latini nomen seruant.

Ceterum à nobis descripta Thalietra maiora, temperatè calida, ac vnà rescicantia apparent.

Folia eorum oleribus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius praestat. Diosc. Thalietri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morsum exsiccatiora esse.

De Fumaria.

CAP. IIII.

Fumaria.

VALDE tenera herbula est Fumaria: cauliculi eius tenues, veluti genicula habentes, ramosi, vix sursum, nisi ad niculo fulciantur, attolluntur, sed in latus ut plurimum declinant. folia circumquaque exigua sunt, per margines diuisa, veluti Coriandri, quæ simul cum cauliculo subcandido colore virent. flores spicatum digesti exigui circa fastigia ramulorum ex purpura rubent: valvulæ succedunt rotundæ, minutulæ, in quibus semen paruum. radix tenuis rectè dimittitur.

In agris frumentariis inter hordea, & post messem in vineis ac hortis, aliisque perinde cultis nascitur.

A Maij initio in multam sæpè Æstatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, rescicari, ac reponi maxime conuenit.

Καπνός & *κάπνιον*, quandoque etiam *καπνήτης*: Latinis Fumaria: Plinio Capnos: In Officinis Fumus terræ. Appellatur verò & *κορυδάλιον*, *κόριον*, *μαρμαρίτης*, *κάνδαρις*, sed vocibus inter nothas reiectis: Germanis *Erdrauch* / *Eaubentropff* / *Katzenferbel*. Italis *Fumoterra*: Belgis *Grijsetom* & *Duyuentheruel*: Hispanis *Palomilha*: Gallis ac Anglis *Fumiterre*: Bohemis *Polnyrutka*.

Facultate autem Fumaria haud calida (ut creditum fuit) sed refrigerans est, & aliquantulum sicca; aperit tamen, & per vrinas expurgat.

Confert omnibus quibus vel scabies vel alia quæuis cutis fœditas molesta est; tum & lue venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: sanguinem puriorem reddit: non raro & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbae, vel quod ex eius succo Serapium conficitur: utilis est & aqua destillata. Decoquitur subinde cum lactis sero; hoc modo sub finem Veris ac aestiuus mensibus scabiosis prodest.

Paulus Aegineta vrinas biliofas liberaliter promouere ait: iocinoris obstructioni languoribusque mederi, stomachum confirmare, & aluum emollire.

Dioscorides succum Fumariae (eius quae in hordeis nascitur, Aegineta addit) cum gummi *Ξίχιασιν* curare ait, pilis qui pungunt prius euulsis, alios enim renasci prohibet.

De Fumaria altera. CAP. V.

Fumaria altera.

ET haec admodum tenella est herbula, sed altior quam prior Fumaria, cauliculos profert perquam tenues, & circa eos folia exigua, ambitu haud incisa, & clauiculas paruas at tenuissimas, quibus propè adstantibus adhæret, ac sese affigit: flosculi circa fastigia albidii, nonnihil, sed dilutè admodum, rubescentes; succedentibus exiguis valuulis, in quibus semen. radix tenuis vti prioris altius descendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti Fumaria prior, cuius non modò colorem, sed & saporem refert.

Circa sepes, senticera, agrorum margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetque eodem, quo prior, anni tempore.

Ex recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant, ac Corydalem herbam esse existimant, cuius mentionem facit Galenus lib. xi. de simp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert. At Corydalis herba Fumaria apparet superior, quae inter nothas voces, vt scripsimus, Corydalion nùcupata reperitur. Plinij prior Capnos citius hæc esse videtur, quam Pedes gallinaceos vocari refert; nam superior, Capnos altera huic est. Plinius siquidem duas Capnos describit lib. xxv. c. xii.

Prima, ait, quam Pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis ac sepibus, ramis tenuissimis sparsisque, flore purpureo, viridis. Similis & no-

mine & effectu: sed alia est Capnos, fruticosa, prætenera, foliis Coriandri, cinericij coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari Fumariae similis hæc existimatur. Plinius vtrique similes tribuit vires. De prima sic scribit: Succus caliginem discutit; itaque in medicamenta oculorum additur. De altera verò; Claritatem facit inunctis oculis. Matthiolus præstare Splith ait aduersus colicos dolores, siue virens assumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur, pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoso.

CAP. VI.

GERANIORVM complures reperiuntur species. Ex his duæ Dios. notæ, Tuberosæ radicis vna, altera Maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberosum cognominatum, multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus, & aliquantulum ramosis: folia, vt Ranunculi vnus, in multas fissa sunt laciniis, ad Anemones cuiusdam accedentia, maiora tamen: flores in summis ramulorum alis eleganter, sed dilutè rubentes, exiguis Rosis perfimiles, oblongum, tenuem, acuminatumque, instar Gruis rostri, post se stylum relinquunt; vnde nomen. radix crassa, rotunda, tuberosa, non absque nonnullis fibris.

In Dalmatia, Illyrico, nonnullisque aliis Orientem versus Prouinciis locis incultis, nullo serente, exit: apud Germanos, tum & alibi hortense est.

Tota

Geranium tuberosum.

Pes Columbinus.

Tota propemodum Æstate floriferum.
Γεράνιον Græcis; Latinis Gruinalis, vulgò Rostrum Gruis, aut Rostrum Ciconiæ, à similitudine rostri Gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoque Acus moschata, aut Acus pastoris: Italis *Geranio*, & *Rostro di grua*: Hispanis *Pico de ciguona*, *Pico del grou*: Germanis *Storckenschnabel*: Gallicis *Bec de Cigogne*: Belgis *Speuacrs becki*: Anglis *Storkiers bit*: Bohemis *Čapynášek*.

Appellatur autem istud primum, vulgò Geranium Tuberosum: à nonnullis quoque Geranium Bulbosum, ab extuberantibus in rotunditatem radicibus. Dioscoridis etiam est primum, quod spuriiis vocibus *πελονιτις*, *τελεμα*, *γερανογιερον*, Ouchinastrum, aut Echinastrum nuncupatum reperitur.

At temperie Geranij Tuberosi radices exigua cuiusdam caliditatis participes videntur: edules esse Dioscorides refert, & drachmæ pondere in vino potas, vteri inflationes dissoluere. Plinius præterea reficientibus se ab imbecillitate, huius radicem vtilissimam ait, bibique contra phthysim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

De *Pede Columbino*, altera Geranij specie.

CAP. VII.

ALTERI Geranij speciei, cui *Pedi Columbino* nomen, folia sunt rotundiuscula, mollia, exigua ac minoris Maluæ foliorum æmula, minora interim, candidiora, minus glabra, ambituque ferrata: cauliculi dodrantales, subinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil pilosi, humi repentes, similibus foliis conuestiuntur, quorum alarum fastigiis flosculi insident paruuli, subpurpurei, ac postea capitella minuta, Gruini capitis modo rostrata. radix tenuis & fibrosa.

Secus vias, locis desertis, & non raro incultis quoque reperitur, non modò in Germania, sed & alibi.

Floret cum aliis plurima Æstatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani *Laubensfus*, *Scarcker traut*: Belgis *Dupe uen voet*: Gallicè *Pied de pigeon*: Geranium hinc dici potest Columbinum. Dioscoridis alterum esse Geranium satis apparet, cuius aliquot spuria extant voces, quarum tamen pleraque ad subsequendum aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt sunt *ὄζύφυλλον*, *μυρσὺξ*, *μυρρίς*, *καρδάμωμον*, *δελιγανον*, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum Geranium illud, quod à Calceolario sibi missum Matthiolus refert. Caules huius geniculati, molliter hirsuti, ac in plures diuisi ramulos, humi repunt vti Maluæ, cuius folia, aut citius Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Flosculi in summis ramulorum

F fastigijs

2.

fastigiis è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus succedunt Gruum rostris familia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga est.

Iuxta Monspelium nonnullis locis sponte nascitur.

Ceterum Geranium alterum Dioscorides quidem nullius ait in Medicina esse vsus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad intestinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano.

CAP. VIII.

Geranium Robertianum.

GERANIVM Robertianum cauliculos profert cubito sæpenumerò altius assurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimum rubentes, nonnullisque pilis obfitos; Folia ex interuallis fissã, Cicutæ aut Myrrhidis familia, sed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirsuta, colore quoque sæpenumerò rubicunda. Flosculi in cacuminibus emicant purpurei, ex quinque compositi foliolis, quorum singulos mucronatus & acuminatus sequitur Gruini rostri modo eminens apiculus. radices subsunt fibrosæ. Tota herba odore est graui fatis, atque haud iucundo.

Exit Geranium istud non rarò iuxta veteres parietes, ac maceries, in ruderibus, ac arborum excisarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbrosis, & frequenter alsiosis.

Floret ab Aprili in multam æstatis partem; hieme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facile offenditur.

Germani Nuyrechts frant; subinde Schartens frant aut Klein Schouwurtz; Belgæ Schouwurts fruyt appellant, atque inde Ruberta, ac Roberti herba nuncupata est. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium istud cum tertia Dioscoridis Sideritide, conuenire satis apparet, atque ipsa tertia esse Sideritis. Dioscorides siquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij;

Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis nascentem.

Respondent Geranij Robertiani natales: folia quæ scripsimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis siue cauliculis ac floribus exigua remora.

Sideritis
tertia.

Describitur autem Sideritis tertia à Dioscoride his quidem verbis: Έχει φύλλα πολλά ὑπὸ μιᾶς ρίζης ὁμοία κοριάνθου, πρὸς καυλίους ἀριστά μάλιστα, λεῖοις, ὑπολευκοῖς, ἐνερθεύουσιν. ἀνθὴ δὲ φοινικᾶ, μικρὰ, γεωμετρικῶς πρὸς γλίχρα. id est: Folia à radice habet numerosa, similia Coriandri, circa cauliculos dodrantaes, leues, teneros; subalbidos, ac subrubentes: flores phœniceos, gustu amarus & viscosos. Hanc autem & à Crateua Heraclea appellari ait, ac in parietinis & vinetis nasci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; sed tamen & abstergens cum adstrictione quadam. ad mamillarum pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; sanguinem etiam profluentem suppressere posse putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioscorides: Huius, inquit, imposita vis est, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio supino, siue Quarto.

CAP. IX.

QUARTI Geranij oblonga sunt folia, tenuibus multiplicibusque sectionibus diuisa, velati ex pluribus minoribus, Coriandri similibus, ad vnum pediculum composita: cauliculi viticulosi, oblongi, modicè hirsuti, non rarò dilute rubentes, in quorum fastigiis veluti laxæ paruæ umbellæ, e quibus flosculi, in reflexis, recuruis aliquantulum pediculis seni aut septeni apparent, exigui, quinquefolij, rubentes; ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus rostrata: ad basim quorum conceptacula quædam, in quibus semina minuta

nuta

Geranium supinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Sternuntur humi non modò folia, sed & cauliculi latè subinde proserpentes.

Iuxta vias, ac semitas, marginesque agrorum; ac non rarò, in ipsis aruis, locis aridis ac arenosis spontè natum frequenter reperitur: rigua ac herbosa non amat.

Tota æstate floriferum est: hiemis tempore herba ipsa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè *Storkenschnabel* appellant: Belgæ *Opetaers beek*, id est, Rostrum Ciconiæ: dicitur etiam à nonnullis *Acus pastoris*: à Valerio Cordo *Geranium supinū*. est tamen non modò istud supinum ac repens, sed & alterum genus, quod *Pedè Columbinū* diximus vocitari. Habetur verò istud & à quibusdam pro Plinij *Geranio*, quod ab ipso primo describitur loco lib. xxvi. cap. xi. his verbis: *Geranion* aliqui *Myrrhin*, alij *Merthryda* appellat. Simile est *Cicutæ*, foliis minutionibus, & caule breviori, rotundo, saporis & odoris iucundi. Sed quod pro *Geranio* hoc loco à Plinio refertur, Græcorum *Pliniss notatur.* est *Myrrhis*, quam cum *Geranio* confundit.

Facultatem autem istud *Geranium* cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulum esse resiccans, cum nonnulla adstrictione: ac recentibus cruentisque vulneribus commodum: & aduersus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide.

CAP. X.

Geranium Batrachioides.

Geranium Batrachioides alterum.

F 2

GERA-

GERANIVM istud Ranunculum hortensum, ac praecipue Siluestrium alterum, foliis suis refert, quae profundis incisuris dissecta, ambituque sunt ferrata. cauliculi assurgunt complures, teretes, aliquatulum lanuginosi, mox à radice rubentes; in quorum fastigiis flores quales fere Ranunculi, at colore caerulei: succedunt seminum exigua conceptacula, e medio quorum tenuis prodit stylus Gruini rostri aemulus. radix crassior multis cirris confibratur.

2. Huius verò & alia quaedam species est priori similis, foliis paulò minoribus, cuius flosculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodo moschum referunt. radix huius proserpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt haec Gerania natura sua quoque siluestria, ac locis exeunt parum cultis; at planis potius quam montanis: vtrumque ad hortos non raro transfertur.

Flores aestatis plurima parte vigent.

Geranium Butrachioides, *γεράνιον βουτραχιοειδές* à Ranunculi similitudine nomé inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Caeruleum appellant: Fuchsius Gottes gnade, id est, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis est floris, Acus moschata à non paucis dicitur, quo nomine & Geranium Tuberosum appellatur, cuius flores cù huius satis & colore & forma còueniunt.

Ad Medicinae usum neutrum recipitur: Fuchsius tamen quod caerulei est floris, insignit in sanandis vulneribus effectu praeditum.

De reliquis duobus Geraniis.

CAP. XI.

Geranium sepium, sine Geranium granum.

Geranium montanum.

1. **P**RAETER haec memorata ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchsio describuntur. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginosis, & vti aliorum à radice statim rubentibus; flosculis purpureis, ex quibus capitella Gruini capitis instar rostrata nascuntur. radix. intus candida, foris sublutea est.

2. Alterum priori simile quodammodo, sed foliis, floribus, radicibusque maius ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quamdam quoque habent: folia tenuia in lacinias diuisa: flores in fastigiis purpurei, quibus similia capitella, Gruini quoque capitis formam referentia, subnascuntur. radix interius exteriusque rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta sepimenta ac scrobes, quod prius est: alterum verò & in montanis ac saxosis in Germania gignitur.

Asta-

Æstate flores vtriusque apparent.

Nomen Fuchsius priori *Kranichsalz*; id est, collum Gruis dedit; secundum *Blutwurz*; hoc est, Sanguinariam radicem appellat, à mirifica in sistendo sanguinis profluvio facultate. Montunum Geranium verò & istud dicitur.

Nullum autem, vt idem refert, ad sanguinem vnde quaque emanantem compescendum præstantius hoc Geranio est, quod vnicum de eius potentia ac viribus referendum occurrit.

De Gnaphalio.

CAP. XII.

Gnaphalium maritimum.

CAULICVLI ac ramuli Gnaphalio te-
laues, palmum alti, circa quos foliola par-
ua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis
densa, candida, molliq̃ue lanugine pubescentia;
quorum pro tomento vsus esse potest: ca-
pitula in fastigijs emicant Abrotoni corym-
borum æmula: flosculi lutei ex his prodeunt,
aut aurei fulgoris. radix in diuersa tendit, du-
ra ac lignosa.

Haud procul à mari inculta amat: in Nar-
bonensi Gallia plerisque locis copiosum.

Flores vigent mense Iulio, semen inde per-
ficitur.

Græci *γναφάλιον* appellant. Dicitur autem
Gnaphalion, quòd tollis ipsius teneris loco
γναφάλιον, id est, tomenti vtantur, vt Paulus
Ægineta scribit. Plinius etiam Chamæzelon
dici auctor est lib. 27. cap. 10. rectius fortassis
Chamæxylon, quasi humile Gossipion: to-
mentosa siquidem sua lanugine molli candi-
daque Gossipij lanuginem refert: vnde & à
nonnullis Tomentitia & Cotonaria nomi-
natur: ab aliis Centunculus, & Centuncula-
ris dicitur, quæ vox inter spurias ac nothas oc-
currit. Plinius autem Centunculú lib. XXI. cap. xv. ait
Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas ap-
pellationes vocabula, *ἰρέε, ἀμπέτοκος, ἀναφάλις,*
ἀνάχητοι, γελασό, Centuncularis, & Albinum;

quæ posterior appellatio propter albicantem colorem huic haud perperam conuenit.

Porro Gnaphalion cum modica quadam adstrictione resiccat.

Bibuntur, inquit Dioscorides, efficaciter folia cum vino austero ad dysenteriam.

De Gossipio siue Xylo.

CAP. XIII.

GOSSIPIVM cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuscula, & quasi trian-
gula Viris aut Aleæe instar fere incisa sunt folia, sed minora, molliora, incana, ad tomen-
ta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui post se nuculas veluti parua ma-
la relinquunt, Aristolochiæ rotundæ vnus fructui haud abimiles, qui & maturescentes spon-
te finduntur: in his autem vnà cum semine, mollissima, candidissima lanugo ex ipsis hianti-
bus fructus rimis non raro dependens, quæ ad veltes ex ea conficiendas, netur. semen oblon-
gum est, gustu haud insuaue. radix exigua, fibrosa.

Non modo in Asia, Africa, aut in Tylo Arabici sinus insula, de qua Theophrastus, verum
& in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter ac studiosè colitur, veluti in Me-
lita & Candia insulis maris Mediterranei, tū & alibi in talidis Austrū versus sitis regionibus.

Græcis est *ξύλον καὶ γοασίπιον*: Latini voces seruant: Officinis Lanugo, Bompax, & Cotum:
Italibus *Bombagia* & *Cotone*: Hispanis *Algodon*: Germanis *Waimwoll*: Gallis, Belgis & An-
glis Cotton.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 9. sed absque nomine, & arborem ait esse Lani-
geram Tyli insule. Nec mirum videri debet, si stirpem incognitam, & in remotis regionibus
nascentem arborem esse putauerit, cum & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt,
lanugo huius *Waimwoll*, id est, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Gossipium siue Xylon.

Theophrasti locus emendatus.

De hoc autem Theophrastus ita scribit: Proferre verò eandem insulam, Tylon scilicet, & arbores lanigeras multas, proditum est; has autem folium habere simile Viti, sed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cum tempestiuæ maturitatis sit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contextunt.

In Græco exemplari, vbi legitur *καπτόν δὲ ἄδεν*, &c. superflua dictio *ἄδεν*: si enim fructum fert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari poterit?

Plinius de eodem lib. xix. cap. 1. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruus est, similemque barbatae nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore mollitiave præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.

Lana huius fruticis quam multis vsibus feruiat, non est huius instituti referre.

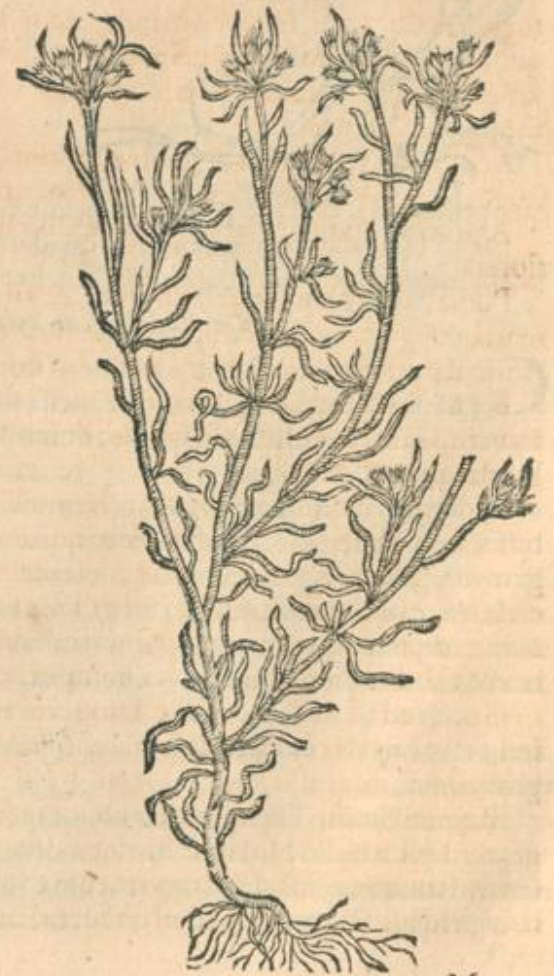
Combustæ cinis, non minus quam papyri, sanguinem profluentem e vulneribus sistit.

Seminis medulla tussientibus difficulterque respirantibus auxiliatur, & ad aucto genitali semine, ad Venerem inuitat.

Oleum ex femine expressum lentigines tollit, aliasque cutis infectiones delet.

De Filagine siue Impia.
Filago siue Impia.

CAP. XIII.
Filago minor.

MOL.

MOLLIS quoque ac tomentosa herba Filago est, cauliculos promit tres aut quatuor dodrantes, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, angusta, vtraque autem molli ac araneosa lanugine pubescentia: flosculi in fastigiis cauliculorum eminent è luteo pallentes, in pappos tandem euanescentes, quorum posterius nati, longioribus insidentes pediculis, priores superant. radix tenuibus cirris confibrata.

Huius & alia species, cauliculis foliisque incanis, mollibus ac lanuginosis, priori similis, verum flores non in cacuminibus, sed secundum coliculos, ordine dispositi, pone folia exeunt priori similes, qui & in pappos soluuntur.

Tertia etiam est quaedam Filago, lanuginosis coliculis, foliis floribusque in cacumine priori similis, sed humilior ac multò minor.

Reperiuntur Filagines locis sterilibus, arenosis, subinde circa aridas scrobes, in siluis, & in neglectis agris.

A Maio in Augustum vsq; cum flore vigent, atque his mensibus opportunè eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Pilosellam; sunt tamen & alia: Pilosellæ. Gnaphalij autem species existimatur, quam ob causam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Nürfraut vocant. Plinij Impia esse apparet, de quo lib. XXIIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana Rorisamarini aspectu, thyrri modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant.

Resiccantem ac nonnihil astringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac destillata ad Cancrum, præcipuè mammillarum, magni est vsus: continet enim occultos caneros ne exulcerentur, cum linteolis semel in die imposita. Sunt verò & qui Afari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Pilosella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Pilosella maior.

DVÆ reperiuntur appellatæ Pilosellæ, forma differentes, quarum vna Maior, altera Minor.

Maior Pilosella tenuibus ac viticulosis coliculis, asperis & hirsutis humi serpit, subinde & radículas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipsa hirsuta, superne virentiora, inferius inalbescant: flores in tenuibus pediculis singuli facti, lutei, Hieracij æmuli, sed minores, qui & in papposam lanuginem resoluuntur, cui subest semen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In colliculis terrenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam ætatem floret.

Pilosellam recentior ætas appellat, & ad differentiam sequentis, Pilosellam maiorem. Nonnulli Auriculam muris nominant, differens tamen est à vera Muris Auricula. Germanis Nürfraut: Italis verò, Gallis & Hispanis *Piloselle*: Belgis etiam *Waghel-cruyt* & *Wuplooz*.

Facultate autem hæc aliquantulum calida, & resiccans, abstergens quoque, & vnà simul adstringens. Alui fluores reprimat, dysentericis & cœliacis ea propter utilis. ad vulnerum curationem eadem plurimum potest, cum foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem institutis. Laudatur & decoctum eius ad enterocelas, quas recenter natas curare posse, aliquot diebus epotum, speratur. Succus dolentibus auribus immixtus, dolores lenit.

Baptista Sardus hepaticis admodum vtilem scribit, omnes siquidem Iocinoris obstructions aquam ab hac destillatam aperire, eandem quoque ad vlcera tibiæ commendat, præsertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ singulorum vnc. ij. ad libram vnã aquæ additis, cum quibus vbi triduo insolata fuerit, colanda, & ad vsum referuanda est.

1.

Leontopodium Matthioli.

2.

1.

2.

MINOR hæc quàm superior, mollior, & candidior: foliola eius tenui lanugine incandiscant, inter quæ cauliculus exit, cuius fastigio flosculi insident paruuli quatuor, quinque, pluresve simul coniuncti, staminei, non raro albidii, quandoque è rubro purpurei, subinde è purpura nigricantes, aliàs variè colorati. radix tenuis adnatis fibris descendit.

Aliam huic similem Matthiolus refert, foliis oblongis, angustis, hirsutis, ac incanis, duorum pollicum longitudine, in cuius caulis hispidi, tres quatuorve digitos alti, cacumine, capitula emineant lata, vna cum floribus Violæ purpureæ, colore saturato nigricantes, in quibus quædam foraminula impressa apparent. radix vti alterius.

Prior Germaniæ vtrique satis familiaris, aridis locis, in collibus, ac montium iugis.

Alteram in Alpibus, ac Baldo Veronensi monte, similibusque locis reperiri contingit.

Floret apud Germanos prior Maio ac Iunio mensibus.

Vtraque ad Leontopodium refertur, quod à Dioscoride his describitur verbis: *Λεοντοπόδιον διδακτυλιών βεσι βοτάνιον, ἔχει φυλλάκια στενά, ὡς πρὸς ἄσπον δακτύλων ἢ καὶ τριῶν τὸ μήκος διαστά. ἐπιωδίστρα τὰ πρὸς τὴν ρίζαν καὶ ὑπόλοιπα. ἐπὶ κρεσσὶ δὲ τῶν καυλῶν κεφάλια ὡσπερ τετραμήρα, ἐν οἷς ἀΐθη*

ἀνθη μέλαινα. ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς, συσπυρῆτος ἐστὶ τὸν ὠκυκεχυμένον ἀπὸ γῆν. ῥίζα δ' ὕπεται μικρά.
Quæ Latinè sonant: Leontopodium herbula duorum digitorum, folia fert angusta, longi-
tudine quaternorum triumve digitorum, hirsuta, circa radicem lanuginosiora, & subcandi-
da; capitula in summis cauliculis veluti perforata: flores nigros: semen adeò spissa lanugine
inuolutum, ut sæpè fallat. radix subest exigua.

Cui descriptioni posterior, quàm prior, similior. Appellatur autem Leontopodium spurium
quidem vocibus ζώνηρον, ἀετῶνρον, κημὸς, σαμαμύνη, ἰδιόφυτον, φυτεβάσιλα, κροσσιον, κροσ-
σόφρον: Romanis Mineruium, aliis Palladium.

Diuerfum autem istud à Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap. 8. describit: nec conuenit
cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quàm Leontopetalon est.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Orbanus Leontope-
talon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas ascribit faculta-
tes, quas alij Leontopetali, ita ostendens à se appellatum Leontopodium, Dioscoridis, Gale-
ni, & Pauli Leontopetalon esse.

Priorem nostra ætas dicit Pilosellam minorem: sunt qui ad Gnaphalij genus referant, &
Gnaphalium montanum appellent, à quo non admodum differens, veluti neque Filago: &
à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentosa lanugine tota canescunt.

Pilosella autem minor, tametsi vsùm in Medicina nullum habeat, est tamen natura resic-
cans & adstringens.

De Leontopetalo. CAP. XVII.

Leontopetalon.

LEONTOPETALO folia sunt lata, veluti
brassicæ, sed sectionibus diuisa: caulis dodran-
talis, subinde maior, in ramulos siue alas non
paucas distribuitur, in quarum fastigijs flosculi
rubentes: deinde filiquæ, in quibus femina, Cice-
res referentia. radix magna, trumosa, instar Ra-
porum, foris nigra.

Nascitur in aruis, in campis, inter segetes. Re-
peritur in nonnullis Italiæ locis, veluti in Hetruria
& Apulia: item & in Creta, aliisque prouincijs ac
insulis, Meridiem ac Orientem versus.

Flores hieme, teste Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id est, Leonis
folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio
Leontopodium, ut superiore capite ostendimus:
Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis &
Herbarijs dici auctor est Ruellius; vulgò tamen
alia pro Pata leonis ostenditur, Alchymilla vide-
licet dicta.

Sunt verò & huius complurima spuria nomi-
na: ut, Λοκίπρον, λέοντιον, δωλός, δωλκίπρος, λυχνός
ἀγρία, παρδάλη, θοζίβηθρον, ὀρύβηθρον, μήκρον νεα-
τίης, ἀνεμώνη, Rapcium, Papauerculum, Semen
leoninum, Pes leoninus, Brumaria.

Ceterum Leontopetalon, auctore Galeno, di-
gerendi, exsiccandi, & excalfaciendi facultatem
in tertio ordine possidet. Radix, inquit Dioscori-
des, in vino sumpta, à serpentibus demortis auxi-
liatur, citissime dolorem sopiens. Miscetur ene-
matis ischiadicorum.

De Heliotropio Maiore. CAP. XVIII.

HELIOTROPIA duo sunt: Maius vnum, alterum Minus.

Heliotropium Maius, siue Magnum dictum, cauliculo assurgit rotundo, ramofo,
nonnihil hirsuto, & subalbido: folia latiuscula sunt, rotunda tamen longiora, veluti Ocymi,
sed albidiora asperioraque, utpote aliquantulum quoque pilosa: flosculi candidi, ordinata
serie digesti, sensim prodeunt: ramulorum, cauliculorumque fastigijs, Scorpionum caudæ
instar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignosa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiae & Narbonensis Galliae locis in aruis, & secus agrorum margines laeto solo exit.

Huius generis & alterum est, foliis minoribus, quod non attollitur, sed ramis suis humi sparsis supinum procumbit.

Tale iuxta Monspelium in Narbonensi Gallia reperitur.

Circa aestium Solstitium potissimum floret.

Graeci *ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπιῶν* vocant: Latini voces seruant: ab Herbariis quibusdam, teste Ruellio, Herba Cancris. Heliotropium autem ex eo nomen habet, non quod ad Solis diurnum motum conuertatur, sed quod aestiuo Solstitio floreat, quo tempore Sol longissime ab aequinoctiali circulo digressus, ad ipsum rursus *τεροπῶ* (vnde & circulo nomen) siue conuersionem facit. Scorpiuron verò, a ramulorum fastigijs instar Scorpionis caudae recuruatatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, siccam, & abstergentem vim praese fert, vt Paulus Aegineta tradit. Huius, quantum manu comprehendere potest, decoctum, potu bilem, pituitamque per aluum extrahit. Contra verò Scorpiorum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impositum prodest. Seminis grana quatuor ante accessionem vnà cum vino sumpta, quar-

Heliotropium supinum.

tanis finire; tria verò tertianas aiunt. Penfiles verrucas, thymos, epinyctidasque applicatum reficcat: auctor Dioscorides.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropium foliis maiori apparet proximum, sed tamen iisdem è virore nigrioribus: flosculi lutei sunt; quibus succedunt è tenuibus pediculis dependentes trilocci fructus, instar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinetis plerisque Italiae locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioscorides in palustribus, & iuxta lacus nasci refert. Germaniae peregrinum est.

Aestiuis quoque mensibus floriferum. semen Septembri mense perficitur.

Ἡλιό-

Heliotropium minus.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν Græci appellant, id est Heliotropium paruum. Aëtius I etrab. 4. lib. 3. cap. 14. Heliotropium tricoccum nominat Plinius similiter lib. 22. cap. 21. à se Tricocum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocari. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis est *Tornesol*, apud quos huius succo linæ telæ imbuuntur, quæ purpurei coloris sunt resiccate, quibus deinde sapes, intinctus, & secundæ mensæ bellaria, non modò apud Gallos, sed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tamen ab aliis veteribus non fuerit observatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui libro XXI. cap. VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi scribit.

Ceterum Heliotropium minus cum semine suo ex aqua potum, adiecto nitro, hyssopo, & nasturtio, vermes tam latos quam rotundos pellit. acrochordones cum sale appositum tollit, ut auctor Dioscorides.

De Scorpioide. CAP. XX.

TAMETS I vnius Scorpioidis Diosc. tantummodò meminerit, nostra tamen ætate plura ostenduntur.

Prius parua ac humilis herba est, aliquot teneros ramulos proferens, semipedem aut

Scorpioides prius.

Scorpioides Matchioli.

dodran.

Scorpioïdes tertium.

2.

medium, reliqua duo magnitudine superat, & rotundo longius est, ad Portulacæ accedens: lutei flosculi in summis virgulis eminent: subnascuntur articulatae ac tenues filiquæ fastigio acuminatae, ac instar scorpionis caudæ recuruae, in quibus semen Galegæ simile. tenuis & paruula radix.

Galliæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo superior, anni tempore.

Minus hoc Dios. descriptioni, quam superius respondet, vtpote non pauca habens folia. Existimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioïdis nostræ ætatis genus, cauliculos promit angulosos: hinc inde foliis, sed raris, conuestitos, quæ virentia sunt, oblonga, & semidigitum fere lata, ac veluti ipsi coliculi exiguis pilis hirsuta apparent: ramulorum ac cauliculorum fastigia vnà cum florum rudimentis instar scorpionis cauda recuruantur, sensim autem his sese explicantibus particulatim flosculi panduntur, qui cærulei sunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos filuestris ferè similes, minores tamen ac dilutiore. radix exiguis fibris constat.

In vineis, in aruis, inter segetes, in locis herbosis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quo humidior loco, eò amplius ac maius gignitur; quo verò aridior, hoc minus, tenerius, ac quoque hirsutius reperitur.

Ab Aprili in multam Æstatem floret.

Scorpioïdem nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non esse Auriculam muris (quod plerisque videtur) ostendunt non modò folia haudquaquam geminata, sed & radix nequaquam digitalis crassitudinis.

Ceterum Scorpioïdes, vt Dioscorides refert, appositum scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

De Hippuri sine Equifeto. CAP. XXI.

HIPPURIS ad palustres quidem pertinet, sed tamen extra earum ordinem describenda fuit, propter alias, quas similitudine sua secum trahit.

Duo autem eius passim cognita sunt genera: vna Maior Hippuris, altera Minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani assurgit, cubito altiore, subinde subrubente, aspero, & geniculus pyxidatim coherentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad genicula foliolis, Hippu-

Hippu-

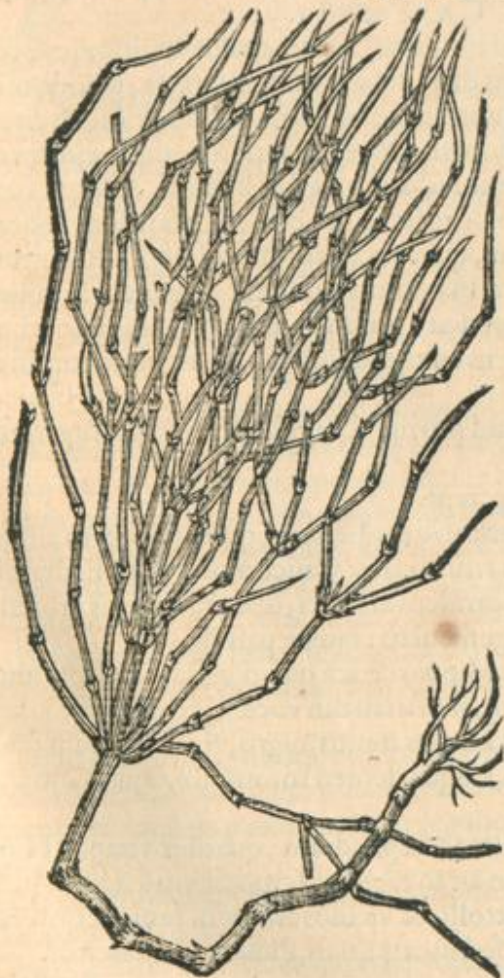
Hippuris major, sive Equisetum maius.

Hippuris minor cum flore.

Hippuris minor absque flore.

aut

aut potiùs geniculatis cirris, sed tamen scabris: reperitur verò & absque his, culmis tantummodò geniculatis, striatis, & asperis: pro floribus veluti Iuli aut Asparagi eius, qui Myacantha dicitur, cacumina, in similibus eminent cauliculis. radix subest geniculata & serpens.

Minor & cauliculis in se farctis, cirrisque iunceis ac tenuibus priorem satis refert, sed humilior, ac non rarò comosior, minusque scabra: Iuli minus compacti flosculos promunt candidos. radix nigricans latè serpit, geniculis quoque articulata.

In scrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, subinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in fabulosis ac arenosis exit, sed tamen haud irriguis; in vliginosis non rarò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis *ἰππουεῖς*; Latinis Equisetum, Equinalis: à Plinio lib. xviii. cap. xxviii. Equisetis à similitudine equinae setae: à nonnullis quoque Salix equina: in Officinis Cauda equina: Germanis *Schafftau* *Dorschwanz*; *Dierdschwanz*: Gallis *Queue de cheval*: Hispanis *Coda de mula*, & *Rabo de mula*: Italis *Coda di cavallo*: Belgis *Deertteert*: Anglis *Worse tail*: Bohemis *Prstieka*. Quæ maior est, Asprella non temere nominatur à scabritie ac asperitate sua, quæ tanta, vt materiarij fabri multorum minorum ligneorum operum, veluti pectinum, & manubriorum, scabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: nota est & muliereculis, quæ stanneam suam supellectilem hac elegantissimè extergunt; vnde & Germanis *Kannenti* aut. Dicitur verò *ἰφύσπον*, quòd videlicet in aquosis proueniat. Differt tamen ab ea, quæ Ephedra & Anabasis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra subsequente ostendetur.

Minus Equisetum *ἰξύπνον*, veluti Equition, à nonnullis nominatur. Describitur istud à Dof. ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: & quidem breuius ac mollius est, quàm non Ephedra modò, verùm etiam quàm Equisetum, à nobis Maius appellatum.

Possidet autem Equisetum, Galeno auctore, facultatem adstringentem cum amaritudine, ac proinde valenter, simulque citra mordacitatem exsiccantem.

Cruenta, inquit Dioscorides, vulnera tritis ac impositis glutinari; etiam si neruos præciosos esse contigerit, addit Galenus. Tanta autem in his solidandis generosa facultas, vt & vesicæ ac intestinorum vulnera & ramices hac coalescere posse credantur ac ferantur.

Ad sanguinem e naribus erumpentem, ac alias eius profusiones: ad muliebria profluvia, & dysenterias, reliquasque ventris fluxiones, strenuum est remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. Eadem potest, & efficacius, ipsius herbae succus, eodem modo assumptus.

De Ephedra siue Anabasi. CAP. XXII.

AD Equiseti similitudinem accedit & alia quædam stirps, verum maior ac altior; caudice subinde assurgit brachij crassitudine, in alas distributo, à quibus tenues, deinde oblongæ, plurimis geniculis articulatae virgulæ proueniunt, Equiseti cirris similes. Flosculi circa genicula musconi, minuti, pallentes, veluti Corni, quos fructus excipiunt rubentes, acidi succi pleni, exiguis moris haud absimiles, in quibus semen. radix dura est & lignosa. Assurgit hæc in magnam subinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior consistit: rarissime solitaria pone arborem vel fruticem fere semper nascitur, quarum etiam altitudinem assequitur.

Vitam hanc Bellonius in Singularibus suis refert, Platani altitudinem attigisse. Humilior iuxta breuioribus ac minores arbores aut frutices adolescit. Nullis autem clauiculis sese arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minus se iis circumuoluit: iuxta ac pone consistere gaudet.

In conuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhagusio in Illyrico repertam sibi, scribit Bellonius.

Maiò mense floret, Augusto fructus maturi apparent.

À Plinio *ἰφύσπα* siue *ἰφύσπον* & Caucon appellatur: ab alijs *ἀνὰ βῆσιν*, quòd scilicet in altum conscendat. Describitur à Plinio lib. xxvi. cap. vii. his verbis: Caucon, quæ & Ephedra, ab alijs Anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arbores, & ex ramis eius propendens: folio nullo, cirris numerosis, qui sunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiusdem lib. cap. xii. vbi de Hippuri, circa quam varias ait Græcorum esse opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedron, alij Anabasin vocant, traduntque iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis, nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia, exigua: semen rotundum, simile Coriandro: radice lignosa. nasci in arbutis maximè.

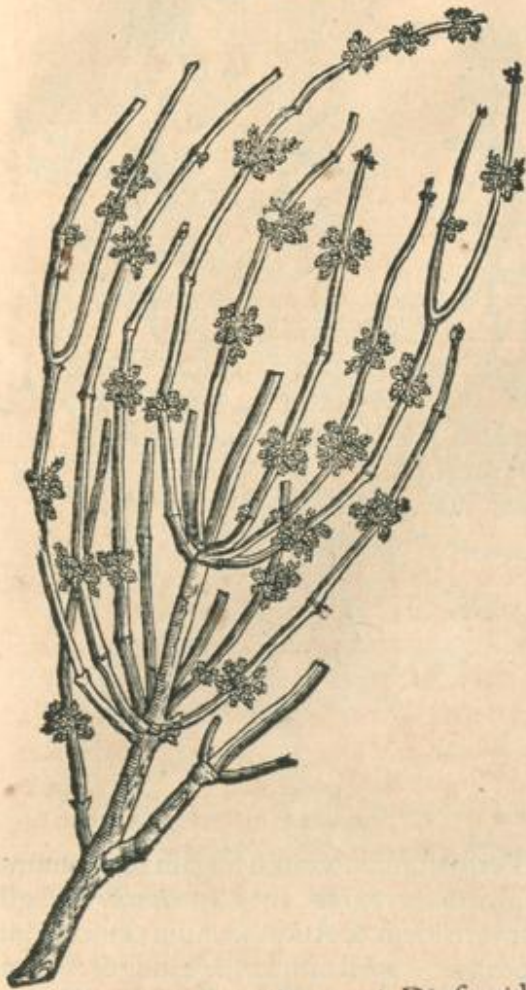
Duas autem has stirpes, Equisetum maius videlicet & Ephedram, quarum vtraque Hippuris, vna descriptione Dioscori complexus. Hippurim ait in riguis ac scrobibus nasci, quod proprium primo Equiseto: deinde addit, in sublimè attolli, & vicinos arborum ramos conscendere re, quod Ephedrae conuenit, quæ non in riguis, sed in arbutiuis, Plinio teste, nascitur.

Ceterùm

Ceterum quod ad Ephedrae temperiem attinet, & hanc frigidam quoque & amplius siccam, facultates eius ostendunt omnino similes Equiseti viribus, cui ipsa tota planta, ut non admodum dissimilis, ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. CAP. XXIII.

Vua Marina.

HAVD ab similibus Ephedrae Vua appellatur Marina, verum minor ac humilior; multos graciles, tenues ac teretes, iuncorum fere instar, cauliculos promit, geniculis compluribus discretos, veluti Equiseti, ac in multas alas ramosque diuisos, quorum omnium apices, acuminati, duriusculi, ac spinosi: foliis caret: flores e geniculis in tenuibus pediculis racemosi, exigui, ex herbaeo colore inalbicant: fructus e pluribus minutis acinis congestus, Idei rubi paruulum, nondum q; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet, sapore dulcis, ori gratus: semē siue vinaceum, durum, triangulare, vtrinq; acuminatum, sapore adstringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proserpit. Ipsa quoque stirps magis humi accumbit, quam assurgat, cauliculis ac ramulis ampliter late luxuriat.

Amat aggeres, locaque arenosa in maritimis oris. Reperitur in Narbonensi Gallia haud procul Monspelio, & alibi iuxta mare. In hortis Germaniae ac Belgij sata subinde prouenit, duratque, sed sterilis, quae alioqui natura foecunda admodum est, fructuque turgens.

Autumno, vbi suae spontis est, fructus maturatur, herba ipsa hiemis patiens diutine viret.

Vuam marinam recentiores appellant: Galli *Raisin de mer*; a fructu acinaceo, ac ipsius mori in Rubo nati æmulo, qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis constat. Graecis est *Τράγος*, aut *ῥάγανον*,

siue *ῥάγανος*: à nonnullis, inquit Dioscorides, *σκορπίον*. Tragus autem & Traganos, non ab hircō, aut ab eius viroso odore, dicitur, sed quia fructum ferat esui aptum, & cibo idoneum, à verbo *ῥάγω*, id est, comedo, vnde & *ῥάγανος* secundae mensae bellaria nomen accepere. *Τεργήμα* Scorpion ex eo dici potest, quod eius virgule in acutum ac pungens fastigium delinant, veluti scorpionum cauda.

Facultate autem acini, & praesertim quae eis insunt semina, adstringendi vim, ut diximus, possident: resiccant verò ordine secundo satis intenso. Diosc. Tragi acinos coeliacis, & mulieribus fluxui nimio obnoxii auxiliari refert.

De Hyperico. CAP. XXIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis furculosa & ramosa stirps est: foliis latiusculis, quam rotunda longioribus, quae soli aut lumini opposita foraminosa apparēt, multisque minimis veluti poris pertusa: lutei ex quinque foliolis in fastigiis cauliculorum flosculi apparent; staminibus in medio concoloribus. siliquae sequuntur oblongae, magnitudine & forma grani hordeacij, in quibus semen minutissimum, quod odore resinam confriatum redolet. radix dura, lignosa, hinc inde fibrosis ac tenuibus veluti ramulis spargitur. Huius coma, flores, ac folia attrita, atro sanguini haud ab similem succum fundunt.

Nascitur passim iuxta sepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non raro in locis herbosis, subinde etiam humentionibus, in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangulibus cauliculis assurgit.

Iunio ac Iulio Augustoque mensibus potissimum floret.

Similis huic, sed omnino minor quaedam ac humilis occurrit herba, quae ad palmi altitudinem, vel amplius paulò attollitur, cauliculis praetenuibus, foliis minutis: flores & siliquae quales Hyperici.

In agris frumentariis nonnullis, praesertim quo tempore à ferendis frugibus conquiescunt, vel sponte nascitur.

Viget aestate: sub Autumnum subinde subrubentem colorem folia contrahunt.

G 2

Hype-

Hypericon Græci *ὀπίσμο* nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dæmonum: Germani Sant Johans kraut: Itali *Hyperico*: Hispani *Caraconzillo*, aut *Caraiocillo*: Angli *S. Johans wort*: Bohemi *S. Jana zvonect*. Dicitur verò idem & *Androsæmum*, à succo qui pressis coma, foliis, & floribus sanguini atro similis profluit. Appellantur ea de caussa & *Ascyrú* & *Ruta siluestris Androsæma*. Est verò & *Androsæmum* sui generis herba. Vocatur verò præterea *Hypericon*, à nonnullis *Corion*, item & *Chamepitys*, à resinaceo nempe feminis odore.

Coris.

Minutula herba *Hyperico* similis creditur esse à *Diof.* *Coris* dicta; quæ & *Hypericon* à similitudine vocata est: *Coris* est, inquit *Diof.*, folio *Ericæ rubro*, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. *Ericarum* autem multæ sunt species, & vna quidem cum hac herba folio non admodum dissidet. Appellatur verò & vulgò *Hypericum minus*.

At *Hypericum*, vt *Galenus* tradit, calfacit ac desiccet essentia tenui, adeò vt & menses & vrinas prouocet: ad hæc verò totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cũ foliis verò virens appositum, ad cicatricem ducit, cum alia, tum etiam ambusta. Siccum verò cõtusum, ac inspersum, mollia nimis, humidaque, & putredinosa vlcera sanat. *Diof.* à tertianis ac quartanis cum vino potũ liberare ait, & semen quadraginta diebus haustum *Ischiadicis* mederi.

De Ruta siluestri Hypericoide. CAP. XXV.

1. **S**ILVESTRIS hæc *Ruta* cauliculis & foliis *Hyperico* similis, sed virore saturato nigricans, mollior, ac tenui lanugine pubescens: flores lutei; nec differunt filiquæ, in quibus minutum est semen, nisi quòd minutissimis nigris punctulis notatæ appareant. respondet & radix.

Non vsque adeò frequens hæc est: reperitur quandoque locis aliquantulum opacis, aut vliginosis. vna cum *Hyperico* floris huius exitus apparet.

2. Huc verò & referendum illud *Hyperici* genus, quod à doctissimo *Carolo Clusio* *Supinum* cognominatur; rami eius hirsuti humi sternuntur: folia qualia *Hyperici*, sed lanugine quadam molli incanescencia. Flosculi secundum ramulos lutei: filiquæ tenues: vtraque *Hyperici* similia: radix dura.

In nonnullis Hispaniæ conuallibus, veluti haud procul *Salmantica*, reperitur: tum & in maritimis Regni *Valentiæ*, *C. Clusio* teste. Non deest verò & tale in nonnullis *Batauorum* palustribus.

Prius ac citius quàm præcedens floret: subinde *Martio*.

Ruta

Ruta siluestris Hypericoides.

Ruta siluestris & πηγάνον ἄγριον à Dioscoride prior appellatur: differt tamen & à Graueolente Ruta, tum etiam ab Harmala.

Hyperici species potius haberi debet, & eam ob causam Hypericoides cognominari non abs re potest. Extat verò huius Rutæ descriptio in prius editis Diosc. exemplaribus post cap. de Ruta, lib. tertio: in posterioribus verò inter spuria ac notha relata est, his verbis: Φύλλα ἔχει πηγάνον (alias ὑπερικῶ) ἀδάπλησια. θαμνίσιο φρυγανοειδές, ὑπερυψρον. ἄνθος ἔχον μήλων. ὁ δὲ περὶ ἐν τοῖς δακτύλοις, αἱματώδη τὴν χυλὸν ἐκκρίνει. ὁ δὲν καὶ ἀνδροσαμὸν ἐκλήθη. κλωνία δὲ ἰσποδάσια. φερόμενη ἐν τῷ φερίφερει ὁμοίον κελθῆ, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ρητίνης ὄζον. φυτὰ ἐν ἐργασίμοις καὶ τεραχισί χερσίοις. id est, Folia habet Rutæ (alias Hyperico) imilia, fruticulus furculosus, rubescens: florem habet melinum, qui digitis tritus sanguineum succum reddit; vnde & Androsæmon vocatur: ramuli subhirsuti: filiquæ teretes hordeo similes, in quibus semen nigrum, resinam redolens. nascitur in cultis & asperis.

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti spurium, reiiciendum. cum etenim herbarum quarundam folia ad huius à Diosc. cõparentur, omnino retinendum venit; præsertim cum & ipsa stirps descriptioni respondens ostendi queat.

Describuntur autem huius Rutæ folia Hypericum, Anonis, Polemonium; Androsæmum

Hypericum supinum.

eiusdem triplo aut quadruplo maioribus, longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò siluestris Ruta, sed & à similitudine, etiam Hyperici appellationes admisit. Nam, vt in cap. de hac siluestri Ruta, etiam Hypericon, Androsæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud differentem plerique existimarint, atque eo magis, quòd facultates vtròque similes ascribantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli subhirsuti vnà cum foliis sunt; Hypericum verò hirsutie careat.

Quod verò ad facultates attinet, satis ostendit Diosc. aut quisquis auctor est, idem quod Hypericum hanc posse; calidam videlicet ac siccam esse, & tenuium partium: vrinam ac menses ciere. Pota cum vino à quartana liberat: folia cum semine imposita ambustis medentur: & diebus quadraginta pota ischiadicos sanant.

De *Ascyro*.

CAP. XXVI.

Ascyron.

Androsæmum.

Dioscoridis
locus casti-
gatus.

ASCYRVM Hyperico altius assurgit: folia eius maiora, albidiora, foraminosa haud apparent: flos sicut Hyperici; siliquæ forma similes, exiguis punctulis respurguntur. radix durior. Manant & huius folia floresque sanguineo succo si terantur, aut digitis confricentur.

Umbrosis quibusdam locis, veluti in siluis, quandoque reperitur.

Flores & semina huius vnâ cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis est ἀσκυρον: Latinis non aliud nomen. Androsæmon ex eadem, qua Hypericon, occasione quoque appellatur: Galenus Androsæmi etiam ac Hyperici speciem esse ait, & Ascyron ac Ascyroides dici. Germanis Hartsheyl & Waldsheyff: Officinis non notum.

Facultate hæc herba calida quoque, ac sicca, eadē ferè, quæ Hypericon, potest. Semē, inquit Dioscorid. potū in hydromelitis sextario, biliosa recrementa amplissimè detrahit. Vfus eius ad Ischiadicos, sed assiduè dandum, donec sanitati restituantur. Galenus semen purgatorium esse etiam refert.

De *Androsæmo*. CAP. XXVII.

ANDROSÆMO cauliculi sunt recti, rotundi, striati, duri, ac lignosi circa radicem, præsertim cubitales: folia triplo quadruplove maiora quàm Hyperico, vel etiam Ascyro, quæ initio virent, postea ac sub finem ætatis obscure rubent; è quibus non atriori sanguini, sed rubenti ac vermiculo viuo similis succus attritu exprimitur, ac, vt Dioscorid. scribit, οἰνώδης: flores lutei, maiores quàm superiorum, quibus orbiculatum ac rotundum succedit capitulum, initio virens, inde rubens, postremò nigricans, in quo semen rufum. dura lignosa ac restibilis est radix.

Dioscorides capitulum huius simile facit calyci Papaueris nigri, cui haud dissimile operculo, quo tegitur, sublato, sed tamen minus. καρπὸς ἐν κάλυκι, ait, οὐδὲν τὸ τῆς μελαίνης μήκωνος. Exemplaria pleraque perperam ὁμοιοῦσιν, & fructu hæc vox ad fructum applicatur, cum sit ad calycem referenda.

Quod sequitur, οἰνοὶ κατὰ γαστρον, non pertinet ad Androsæmi, sed ad Rutæ huius siluestris, & Ascyri descriptiones, quorum siliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in siluis, aut locis nemorosis nascitur.

Iulio ac Augusto mensibus floret; semen interea in capitulis maturefcit: Autumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem οἰνώδης succus dilutè rubens ex ipsis facile nulloque negotio exprimitur: quam ob causam non parum falluntur, qui huiuscemodi succum ex foliis exprimi temerè pernegant.

Græcis est Ἀνδρόσαιμον: Latinis eadem vox manet. Dicitur & Dionysias, vt Galenus testatur, & inter

inter

inter nothas appellationes extat: Officinis incognita stirps. A vero tam apertè recedunt, qui Clymenum esse existimant, vt reprehensione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac siccam hanc esse facultates satis, quales Afcyri, ostendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum, biliosa pellere Dios. scribit, & Ischiadicis maximè mederi, sed à purgatione aquam exorberi oportere; herbam ambustis mederi, & vulneribus impositam sanguinem cohibere.

De Isatide. CAP. XXVIII.

Isatis sativa.

Isatis siluestris.

ISATIDI folia oblonga lataque sunt, colore saturato virentia, plantaginis angustifoliae foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effusus vmbellam, flosculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. radix candida, oblonga sensim attenuatur, & in altum descendit.

Seritur Isatis compluribus Narbonensis Galliae, ac nonnullis Belgij locis; subinde & in Germania, Italia, ac Hispania: quandoque & citra culturam sponte nata reperitur, quam siluestrem appellant, ac veluti differentem Dios. seorsim describit, folliculorum & florum formam & colorem addens, de quibus in Satiuae descriptione nihil, cum tamen utriusque non modò hæc, sed reliqua omnia sint similia: proinde nec vllù inter hæc discrimen aliud, quàm quòd vna seratur, altera sua sponte gignatur.

Pingue ac lætum desiderat aruum.

Maiò ac Iunio floret: semen seriùs perficitur. Ante florem herba tusa tritaque succo expresso in magnas pilas siue globos ad tincturae usum digeritur: imbuuntur verò his læci panini, ipsaque lana, telaeque lineæ, aliaque cæruleo colore.

Ἰσατις Græcis; Isatis Latinis, ac etiam Glastum. Cæsar lib. v. de bello Gallico, Omnes se Britanni, ait, Glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. xxi. cap. i. testatur: Simile, ait, Plantaginis Glastum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in utroque Auctore non Glastum, sed Vitrum (quod Germanicè Glas; dicitur) legendum existiment: nec desunt qui Vitrum in Nitrum commutent; Nitro autem Britannia destituitur: in Gallia verò non modò nostra, verùm & antiquissima Plinij ætate omnino rarissimum. Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multo minùs

cæruleo inficit. Qui Vitrum legunt, nituntur ferè fide exemplaris Oribasij, ex vetere versione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Rafarij siquidem cõuerfio ad Eunapium lib. 2. nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus empiricus c. XIX. Ifatidem Vitru aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum quàm Cæfari aut Plinio?

Verifimilius est Marcellum pro Glasto voce Gallica vitrum perperam scripfiſſe, quàm Cæſarem aut Plinium pro vitro Germanorù *Glaſt*, aut ab hoc formatum Glastù ſuppoſuiſſe.

Dicitur verò & Ifatis à nonnullis Guadam: ab Italis *Guado*, voce, vt videtur, à Glasto detorta Hispanis ac Gallis *Pafſel*.

Extat Paſtelli ſiue Piſtelli nomen & qualiſcumque deſcriptio apud Plinium Valerianum lib. 2. cap. 3. Poſteſt autem Ifatis Paſtillus dici, quòd in paſtillos, ſiue, vt diximus, magnas pilas digeratur. Noſtra ætate Germani & Bohemi Ifatidem *W*: vt appellant: Belgæ *Wet*: Angli *Wode* & *Wade*. Ab Auicenna cap. 5. 2. Nil. Eſt tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil, & Hab alnil, de quo Auicenna cap. 306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli, vt alibi diximus, ſpecies eſt.

Supernatantem autem ſpumam, quam Ifatidis dilutum cum panni lanæve tinguntur eructat, ſunt qui Indicum, & quidem alterum Dioſ. eſſe exiſtiment, quod tamen non omnino manifeſtum: nam ex Ifatide efferueſcente Indicum efferri Dioſcorides non aſſent, ſed ex æreis vaſis attolli tantummodò habet.

De vtroque autem Indico ita Dioſ. lib. v. Vnum ſua ſponte gignitur, & veluti *ἐν ἑορτῇ μῆ*, ſiue reiectaneum eſt arundinum Indicarum: alterum Tinctorium. floſculus eſt purpureus; qui de æreis attollitur vaſis, quem detractum artifices ſiccant.

Ceterùm Ifatis, Galeno auctore, valenter exiccantis eſt facultatis; amara ſimul & adſtringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat: ſanguinis profluuium laborantibus partibus vtiliter imponitur: tumores œdematofos mirificè digerit ſimul ac reprimunt omnibus vlceribus malignis, & cacoëthis mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant aut exedantur, erodanturve. Eadem verò & Dioſcorides. Quòd ſi quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat, folijs eius tritis miſcere oportebit, aut panem, aut hordeaceam farinam, triticeamve, aut polentam, pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luto herba. CAP. XXXIX.

Lutum herba.

Luteus color.

FOLIA Lutum herba ſimiliter proferit oblonga, anguſta, læuiaque; inter quæ caulis aſſurgit ſolidus, nullis geniculis interſeptus, duos cubitos altus, aut procerior, minoribus folijs conueſtitus; ſuperius floſculos proferens paruulos, dilute luteos, quos ſequuntur capitula exigua, tribus exiguis foraminibus patentia, in quibus ſemen minutum, nigricans. radix longa candidaque. Tota herba, vbi inaruit, flauo ſiue luteo palleftit colore.

Seritur pingui ac reſtibili gleba: pluribus in Belgio locis naſcitur, & ſponte non modò in Belgio, verùm & in Pannonia, Bohemia, tum & alibi.

Maior mense floret: ſemen deinde adfert: poſtea collecta herba ſiccatur in uſum tinctorium.

Plinius lib. xxxiiii. cap. v. huius obiter meminit, & Luteam appellat: Vitruuius lib. vii. Luteum: ſed Virgilius in Bucolicis Ecloga iiii. Lutum nominat;

*Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.*

A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, veluti à croco crocea, & à purpura purpurea. Belgæ hanc vulgò *Woutur* nuncupant. Non eſſe Struthion, multo minùs Parmicen, manifeſtius quàm vt reſelli debeat: folia ſiquidem huius magnitudine Oleæ folia ſuperant At Parmice à Dioſcoride, & Struthion à Theophrasto Oleæ ſimilia habere folia traduntur.

Vfus

Vfus huius in Medicina quidem nullus est, sed in tinctoria frequentissimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineae telae colore luteo & virenti: Luteo quidem candida, & nullo alio prius imbuta: virenti vero caeruleo ante tineta: nam Luti herbae color caeruleo superinductus viridem efficit: id quod & Vitruvius cognitum habuit lib. 7. de Architectura, cap. 14. Qui non possunt, ait, Chryfocolla propter caritatem vti, herba quae Luteum (aut potius Lutum) appellatur, caeruleum inficiunt, & vtuntur viridissimo colore.

Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres in Commentariis suis hunc locum omnino mutilum adducit, existimans eandem cum Isatide Lutum siue Luteum herbam esse, atque ea caeruleum tingi; in quo à vero recessit. Differt siquidem Lutum herba ab Isatide, & nequaquam caeruleo, sed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit. Marcellus notavit.

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali.

Kali album.

KALI herbae species complures sunt, vt non modò recentiorum obseruationibus, verum & Auicennae ac Serapionis scriptis euident.

Prior species Kali cubitum plus minus assurgit: cauliculos edit numerosos, mediocri crassitudine: folia angusta, crassa, acuminata, non raro acumine pungentia; inter quae capitula Ochri fere magnitudine; quibus dehiscentibus oblongum ac tenue erumpit semen, exiguum terre lumbricum aliquatenus referens, spirae aut cochleae instar conuolutum. radix e fibris committitur. Tota herba succo turget falso ac mordaci: cauliculi purpureo in nativo solo colore rubent.

Mari vicinis locis in Belgio gignitur: maritimis etiam Aquitaniae ac Galliae Narbonensis, tum & alibi frequens.

Autumno herba collecta, lignisque decussatim digestis imposita, vritur: in subiectas scrobes defluens liquor ac cinis ad usum seruantur.

Proxima species complures quoque cauliculos promit, sed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, sed tenuioribus angustioribusque quam superioris conuolutis: semen exiguum splendensque. radix non absque fibris. Refertur videtur hae Kali species angustioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam falso ac mordaci succo redundat.

Reperitur & eiusdem, quibus superior, locis, tum & ad Oceani littora Septentrionem versus, circa Scaldis & Mosae ostia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenses & Aquitanos, eodem quo superior, & tempore & modo.

Tertia species cauliculis assurgit teretibus, cubito altioribus, ramosis, crebris geniculis articulatis absque foliis: qui & vti prioris Kali, suo tempore rubent. radix fibrosa est. succus huius, vti superioris, falsus quoque ac mordax.

Est

1.

2.

3.

Salicornia.

Est verò hanc non tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceani maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præsertim in Zelandiæ insulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap. 724. describuntur sub nomine Vñen, quod ab Vñee differens: Vñee siquidem Græcorum est βύον, ac Latinorum Muscus, de quo Auicenna cap. 722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vñen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Syluaticus Sodam appellat: plerique Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinum huiuscemodi differentiam statuunt, vt Alumen Catinum sit ipse cinis; ex ipso verò cinere confectum Sal, sit sal Alkali.

Dissoluuntur cinere contriti lapides, qui colliquefacti materiem præbent conflandis vitreis vasis, quæ dum in furno liquida ac tractabilis ca-

let, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis instar durefcit, facile tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgò appellant: Galli *Suin de voirre*: Germani *Glâsin schmaltz*: Belgæ *Belafen smout*: Itali *Fior de Cristallo*, id est, florem Crytalli.

1. Primam huius speciem qui Græcorum Tragum existimant, non parum falluntur: Tragus siquidem alia omnino stirps est, de qua alibi. Baptista Montanus Kali Empetron esse quodam loco iudicat: *ἔμπετρον* autem, Dioscoride auctore, nascitur in montosis locis, & maritimis, falso gustu; plures autè in maritimis nascuntur, plures etiam falsuginem gustu referunt.

Aliqui *ἔμπετρον*, inquit Dioscorides, *φακοειδὲς* appellant: Galenus *περσοειδὲς* legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiusmodi voces non temerè, sed à similitudine aliqua stirpibus indi.

2. Altera species ad Anthyllidem alteram Diosc. accedere videretur, si quàm Chamæpitys hirsutior ac odoris admodum grauis esset: cum verò his destituatur, non aliò, quàm ad Kali species referenda venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quasi Kali album, quòd cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipsa tota dilutius vireat.

3. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: est hæc & inter Kali species annumeranda, tametsi minùs ad vsum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & siccum ipsum Kali est: ficcior verò etiam ac calidior ipse cinis, qui ad quartum qualitatis vtriusq; gradum accedit. Vrendi hic & causticam vim habet colliquefcunt hoc contriti, vt diximus, lapides, & in materiam aptam vitreis vasis conflandis dissoluuntur.

Fit & ex hoc cinere lixiuum acerrimum ac mordacissimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, sapo decoquitur, cuius ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex ius vestes, vsum.

Intra corpus exigua herbae quantitas assumpta, non modò vrinas, sed & menses potenter euocat: fœtum tam viuum, quàm mortuum euicit: aquosos per aluum humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas perniciosa est & exitialis. Fugantur huius herbae dum vritur & odore & fumo serpentes.

Interpretis
Serapionis
error.

Miscetur cinis verò & iis, quæ ad scabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: superfluam ac excrescentem in malignis vlcibus carnem facile adimit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus, Kali arborem esse adeò magnam, vt tub vmbra eius itari queat: sed hunc magis Interpretis esse; quàm ipsius Serapionis, errorem sit verisimile.

Flos Crytalli, siue, vt vulgò, Axungia vitri, insigniter resiccet, scabiem cutisque fœditates facile tollit, si aqua, in qua decoctus est, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithospermo. CAP. XXXI.

LITHOSPERMI duo sunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgare vsum, Minus.

1. Maiori Lithospermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, asperi, & hirsuti furculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata, & ipsa asperiuscula ac hi spi-

Lithospermum maius.

Lithospermum minus.

hispida, è virore nigricant : iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei : semen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum . radix fibrosa restat hieme.

Nascitur in Italia, inquit Plinius, sed laudatissimum in Creta: reperitur verò & spontè natum in Narbonensi Gallia: in Germania vtraque, hortense est.

Minus Lithospermum caule in multas alas ac ramulos diuiso rectè assurgit, rotundus hic est ac subdurus: folia latiora sunt, sed breuiora quàm superioris, verùm & aspera ac nigricantia. Flosculi secundùm cauliculos è foliorum sinu albidì; succedente semine per maturitatem candido, læui, splendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vnionibus affimili. radix altè descendit, crassiuscula, adnatis multis fibris; quæ & hieme permanet, foliis cauliculisque pereuntibus.

2.

Passim pluribus Italiae, Galliae, Germaniae, ac etiam Britanniae locis incultis exit.

A Solstitio æstiuo ad Autumnum vsque floret; interea & semen perficit.

A feminis duritia vtrumque λιθόσπερμον dicitur: à nonnullis γοργόνιον, Gorgonium: ab aliis Ægonychon, Leontion, aut Diosporon, aut Diospyron, vt Plinius legit, item & Hera-cleos. Ab Arabibus Milium Soler: in Officinis ac apud Italos Milium Solis: Hispanis *Mijo del Sol*: Gallis *Gremil*, & *Herbe aux perles*. Quod maius est, Germaniae ac Belgij Offi-cinis incognitum.

Minus Germanis *Meerhirschen*: Belgis *Steenfaet* & *Peerlenkrup*; huius in Officinis vtriusq. nationis vsus: Hispanis *Millbart*: Anglis *Gromell*.

Præter ista duo & tertium quoddam reperitur, quod caule, foliis, & floribus minori re-spondet; verùm semen eius minus candidum, asperius ac rugosum, haudquaquam læue ac splendens.

3.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis plerisque occurrit locis.

Hieronymus Tragus & exigui cuiusdam Lithospermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia angusta veluti Lini; iuxta quæ semina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura in-star alterius Lithospermi.

4.

Cete.

Ceterum Lithospermi vtriusque; maioris videlicet ac minoris, semen calidum ac siccum secundo ordine, vrinas mouet, calculos expellit: ipsos verò & frangere Dios. refert cum vino albo potum.

De *Lysimachiis*, & primùm de legitimo.

CAP. XXXI.

Lysimachium legitimum.

LYSIMACHIVM Dioscoridi aliisque veterum vnum tantum, quod videlicet lutei floris: posterior aetas tria adiecit, sed spuria. Duo ex his purpureo sunt, tertium verò cæruleo flore. his accedit & quartum inter aquatiles herbas, Pempt. 1111. lib. v. requirendum.

Legitimum *Lysimachium* fruticosum est, & multis cauliculis assurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil angulosis, geniculatis, duos aut tres pedes altis: foliis è singulis nodulis ternis quaternisve, oblongis, angustis, Salicis similibus, ambitu tamen haudquaquam incisus: flosculi in summis alis exeunt lutei; succedunt rotunda, parua, Coriandri æmula semina. radix tenuis per obliquum serpit, & pluribus locis progerminat.

Palustribus & aquosis locis iuxta riuulos, scrobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iunio Iulioque cum flore reperitur.

Λυσιμάχων, & à nonnullis λυτῶν Græcis appellatur: Latinis *Lysimachium*: à Plinio *Lysimachia*: à quibusdam recentiorum *Salicaria*: Italis *Lysimachia*: Hispanis *Lismacho*: vulgo Germanorum *Widertich*: à *Lysimacho* Agathochlis filio inuentore nomen accepit. Inuenit *Lysimachus* herbam *Lysimachiam*, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato libro xxv. cap. vii. Ruellius hanc in Galliis vulgò *Cornelle*, *Corneille*, & *Coroneolam* dici refert; temerè aduersatur Matthioli existimans pro *Lysimachio* à Ruellio exprimi. Cerettam Italis

dictam, quæ *Genistæ* est species: Non caret tamen Ruellius errore, cum *Lysimachium* iudicat Luteam aut Lutum herbam esse; nam à Lutea, *Lysimachium* multum differens est. Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam *Pellibossam*, quasi *Pestifugam*, à rusticis apud Cenomanos sibi demonstratam pro *Lysimachio* etiam recipit.

Ruellij error.

Pellibossa.

Pellibossa siquidem non *Lysimachium*, sed species est *Ranunculi*, *Flammulæ* nomine, folio oblongo, angusto, & *Salicis* figura, floreque luteo; quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prædita, vesicas corpori admota breui procurat, virus pestilentium bubonum aliorum trahens; vt suo diximus loco.

Superantem autem *Lysimachium* habet qualitatem adstrictoriam, vt & Galenus ait. Succus auctore Dioscoride utilis est ad sanguinis reiectiones & dysenterias, tum in potu, tum per clysterem infusus. Fluxum muliebrem sistit in pesslo appositus. Herba ipsa vulneraria sanguinem cohibet, sanguinisque è naribus eruptiones sistit naribus indita. Suffita fumo serpentes fugat, & muscas occidit. Quod & Plinius lib. xxv. cap. viii. refert: Angues, inquit, fugiunt odorem *Lysimachia*. Idem *Lysimachium* flauum tacere capillum scribit lib. xxvi. cap. vltimo, quod verisimile flores luteos præstare posse.

De *Pseudolysimachio Purpureo primo.*

CAP. XXXIII.

1. **P**URPUREO huic *Pseudolysimachio* cauliculi bicubitales, sæpenumerò complures, ramosi, ac teretes: folia angusta, per margines crenata, veluti *Salicis*: flosculi in summis virgulis, siliquis exiguis antea enatis, insident, rarò albicantes; frequentissime rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque angustioribus, interdum latioribus:

in si-

Pseudolysimachium purpureum I.

Pseudolysimachium purpureum minus.

in siliquis exigua femina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentæ.

Huius & alia minor est species, à priore magnitudine sola differens: flosculi verò & minores, & dilutiùs rubent. 2.

Iuxta serobium, fossarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliisque locis humidis reperitur: quandoque tamen & in siccoribus exit, præsertim quod latioris folij florem gignit.

Tota ferè ætate floret.

Lysimachij species habetur & à Fuchsio ante nos pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudolysimachium. Qua de causa & aliis maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare. *Ἐπιλοβίων* quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus: *χαμαῖνερion* verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhododendro, præsertim altiùs assurgens, cuiusque flos è latioribus foliis compositus exiguam Rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert; sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant priùs quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra veterum, quæ & Oenothera siue *Onagra* Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem, arboris instar. Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hieme etiam marcescens, tantum abest, vt frutex sit, aut arborem æmulari queat.

Ceterum usum in Medicina cum nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidum & siccum secundo gradu iudicauit esse, atque ex diuersis conitare partibus; nonnullis euidenter adstringentibus, aliis verò modicè abstergentibus.

De Pseudolysimachio purpureo altero.

CAP. XXXIV.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, ferè bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia è singulis geniculis bina, ex aduerso locata, oblonga & acuminata, ad veri Lysimachij fatis accedentia. flosculi superiùs verticillatim ambientes

H

bientes

Pseudolysimachium purpureum alterum.

Pseudolysimachium caeruleum.

bientes caulem conuestiunt, colore eleganti rubentes. semen haudquaquam in siliquis, sed in loculis, è quibus flores exciderunt, sequitur exiguum. radix crassa, dura, foris nigricans, durabilis naturæ.

Locis istud exit aquosis; iuxta ripas fluminum, ac aliis perinde humidis.

Æstate cum aliis floret.

Recentiores & huic *Lysimachio* purpureo nomen dedere: pingitur & pro altero *Lysimachio* à *Matthiolo*: est vero non minus, quàm prius purpureum, spurium quoque ac falsum *Lysimachium*, siue *Pseudolysimachium*. Apud Belgas plerique *Partysie* appellant. Falluntur qui pro *Hepatorio* colligunt, sed multò magis qui ipsum *Centauri* speciem esse rentur.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque comperatas habeat.

De Pseudolysimachio caeruleo.

CAP. XXXV.

CÆRVLEI *Pseudolysimachij* rotundi sunt caules, sesquicubitales: folia oblonga veluti *Lysimachia*, sed ambitu serrata, & profundius quidem quàm primi *Pseudolysimachij* purpurei, superna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules ramulique conuestiuntur: flores in summis virgulis spicati, caerulei, *Lauandulae* quodammodo æmuli, sed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua sequuntur capitula, in quibus semen minutissimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus latè serpens seipsam stirps multiplicat.

Nascitur apud Germanos in fossis aquam recipientibus, vt *Gesnerus* ait. In hortis apud Belgas facillè luxuriat, Soli expositis locis, non omnino aridis: umbrosis non proficit aut ægrè.

Tota æstate flores gignit.

Lysimachium caeruleum appellant, sed tamen veluti *Purpurea*, & *Pseudolysimachium* quoddam, quod à florum colore *Cærulei* cognomen accepit. Nonnulli *Lauandulam siluestrem*, sed parum rectè, vocant: *Veronicam erectam* alij: *Gesnerus* *Anagallidis aquaticæ* speciem potiùs dicendam existimavit; nulla tamen *Anagallidi aquaticæ* similitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

STIR-